

SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 27. aprīlī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jautrīte Briede un Juris Juriss, kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 42/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42. panta piekto daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam un attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no tās pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

2. Apstrīdētā norma nosaka: “Nodokļa samazināto likmi piecu procentu apmērā piemēro grāmatu, tostarp mācību literatūras, brošūru, bukletu un tamlīdzīgu iespieddarbu, bilžu, zīmējamo un krāsojamo grāmatu bērniem, iespiestu nošu un nošu rakstu, karšu un hidrogrāfisko vai tamlīdzīgu shēmu, piegādei iespieddarba vai elektroniska izdevuma formā, tostarp grāmatu piegādei tiešsaistes režīmā vai lejupielādējot, ja tās ir izdotas vai publicētas valsts valodā, latgaliešu rakstu valodā (vēsturiski veidojies latviešu valodas paveids) un Latvijas pirmiedzīvotāju – lībiešu – valodā, kā arī citu dalībvalstu, Eiropas Ekonomikas zonas valstu, Šveices Konfederācijas un Eiropas Savienības kandidātvalstu valsts

valodās vai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas oficiālajās valodās.”

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka viņai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts noteic, ka pieteikumā minētais uzskats jāpamato.

Pieteikuma iesniedzēja ir pievienotās vērtības nodokļa maksātāja, kuras saimnieciskā darbība saistīta ar grāmatu un citu drukāto materiālu dažādās valodās mazumtirdzniecību. Tās pārdošanā esošajiem izdevumiem līdz šim tika piemērota samazinātā pievienotās vērtības nodokļa likme. Taču kopš 2026. gada 1. janvāra, kad spēkā stājās apstrīdētā norma, kas nosaka pievienotās vērtības nodokļa samazināto likmi atkarībā no izdevuma valodas, daļai Pieteikuma iesniedzējas pārdošanā esošajiem izdevumiem tiek piemērota vispārējā pievienotās vērtības nodokļa likme. Tas ietekmējot Pieteikuma iesniedzējas mantiskās intereses un saimniecisko darbību. Turklāt tā tiek nostādīta nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar citiem komersantiem, kuri veic identisku saimniecisko darbību, bet kuriem piemēro samazināto pievienotās vērtības nodokļa likmi. Tādējādi ar apstrīdēto normu esot pārkāpts Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips un aizskartas Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz īpašumu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Apstrīdētā norma formulēta nepārprotami un imperatīvi, un Pieteikuma iesniedzēja atrodas tās tvērumam tipiskā situācijā. No pieteikuma secināms, ka tai nav efektīvu iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturrtās daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskārums brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīža, proti, 2026. gada 1. janvāra. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2026. gada 25. martā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktu Satversmes tiesas kolēģija var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikuma iesniedzēja lūdz vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, ciktāl netiek pārkāpti vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas, valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Tomēr, arī pieņemot lēmumus nodokļu tiesību jomā, likumdevēja rīcības brīvība ir īstenojama, ievērojot vispārējos tiesību principus un citas Satversmes normas. Tādējādi Satversmes 91. panta pirmais teikums kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu liedz izdot tādas tiesību normas, kas bez objektīva un saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošiem nodokļa maksātājiem (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-35-03 9. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tā un citi komersanti, kas nodarbojas ar grāmatu un citu izdevumu mazumtirdzniecību, veic identisku saimniecisko darbību, darbojas vienā tirgus segmentā un piedāvā vienāda veida preces, kas no patērētāju viedokļa ir savstarpēji aizvietošanas. Tomēr apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret šīm personu grupām, jo komersantiem, kuri pārdod grāmatas apstrīdētajā normā nenorādītajās valodās, piemērojama pievienotās vērtības nodokļa standarta likme. Atsaucoties uz apstrīdētās normas izstrādes materiāliem, pieteikumā norādīts, ka šādai atšķirīgajai attieksmei, kā arī Satversmes 105. pantā ietvertu tiesību uz īpašumu ierobežojumam esot leģitīmie mērķi, kas saistīti ar sabiedrības saliedētības stiprināšanu, latviešu valodas politikas īstenošanu un nacionālās drošības risku mazināšanu. Tomēr apstrīdētā norma paredz nodokļu diferenciaciju tikai pēc izdevuma valodas, nevis tā satura, funkcijas vai faktiskās ietekmes uz sabiedrību, līdz ar to tā nevar būt piemērota

norādīto mērķu sasniegšanai, kā arī atšķirīgajai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata. Neesot saprotams, kādēļ labvēlīgāks nodokļu režīms būtu piemērojams arī citu dalībvalstu, Eiropas Ekonomikas zonas valstu, Šveices Konfederācijas un Eiropas Savienības kandidātvalstu valsts valodās vai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas oficiālajās valodās izdotām grāmatām un citiem izdevumiem, ja apstrīdētās normas mērķis ir valsts valodas aizsardzība. Pastāvot alternatīvi līdzekļi leģitīmo mērķu sasniegšanai, piemēram, mērķēts atbalsts izdevumiem latviešu valodā, kultūrpolitikas atbalsta programmas, skaidrāki izdevumu satura kritēriji vai citi pasākumi, kas neuzliek nodokļu slogu noteiktiem komersantiem. Taču likumdevējs neesot vērtējis alternatīvus leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļus. Sabiedrības ieguvums esot abstrakts un hipotētisks un likumdevējs neesot pamatojis, ka tieši ar izvēlēto nodokļa diferenciacijas modeli var sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus.

No pieteikuma ir konstatējams, ka Pieteikuma iesniedzēja savus apsvērumus par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmei saista galvenokārt ar vienu no likumdevēja norādītajiem atšķirīgās attieksmes un Satversmes 105. pantā ietvertu pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem – valsts valodas aizsardzība. Tomēr, kā to norāda arī pati Pieteikuma iesniedzēja, likumdevēja norādītie atšķirīgās attieksmes un pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir saistīti arī ar sabiedrības saliedētības stiprināšanu un nacionālās drošības risku mazināšanu.

Satversmes tiesa ir atzinusi tieši valodas lietojuma nozīmi ģeopolitiskās situācijas kontekstā. Proti, valsts valodas stiprināšana ir cieši saistīta ar nacionālās drošības aizsardzību un dažādu citu valstu valodu lietojuma tiesiskais regulējums var būt atšķirīgs arī atkarībā no konkrētās valodas ietekmes uz sabiedrības drošību un demokrātisko valsts iekārtu (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2024-06-01 13.3. un 15.2. punktu*). Vienlaikus Latvija ir piederīga Eiropas kultūrtelpai un likumdevējam, ievērojot nepieciešamību aizsargāt valsts valodu, būtu jāsekmē arī Eiropas Savienības oficiālo valodu apguve, lai Latvijas sabiedrība spētu pilnvērtīgi iesaistīties Eiropas kultūrtelpā (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. 2020-33-01 33.4. punktu*). Eiropas Savienības valodu apguves stiprināšana ir Latvijas mērķis, kas izriet no Satversmes ievada un starptautiskajās tiesībās pastāvošā labas ticības principa (*sk. Satversmes tiesas 2024. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2022-45-01 34.2. punktu*).

Pieteikumā nav ņemtas vērā Satversmes tiesas judikatūrā paustās atziņas gan par Eiropas Savienības dalībvalstu valodu, kas tostarp ir ietvertas apstrīdētajā normā, nozīmi Latvijā, gan arī tieši latviešu valodas lietojuma nozīmi kontekstā ar ģeopolitisko situāciju un citu valstu valodas iespējamo ietekmi uz nacionālās drošības riskiem, un nav sniegts pamatojums, ka ar apstrīdēto normu noteiktajai atšķirīgajai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata iepretim arī tiem likumdevēja norādītajiem leģitīmajiem mērķiem, kas saistīti ar sabiedrības saliedēšanu un nacionālās drošības risku mazināšanu. Tāpat, nav pamatots, kādēļ ar apstrīdēto normu nav iespējams sasniegt Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību ierobežojuma mērķus, kas arī saistīti ar sabiedrības saliedēšanu un nacionālās drošības risku mazināšanu, un ka pastāvētu citi saudzējošāki līdzekļi to sasniegšanai.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 42/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina